

ЛІТЕРАТУРНІ ДЕБАТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розкривається використання формату літературних дебатів для розвитку критичного мислення студентів, описано методику їх проведення.

Ключові слова: дебати, критичне мислення, гра, аналіз

Abstract

The use of the format of literary debates for the development of critical thinking of students is revealed, the method of their conducting is described.

Keywords: debate, critical thinking, game, analysis

Широке розповсюдження процесів автоматизації у виробничій сфері, інтенсивний розвиток інформаційних технологій, проникнення їх у професійну діяльність і повсякденне життя людини ХХІ ст. вимагає від сучасного фахівця відповідних знань і вмінь. Як зазначають дослідники даної проблематики, на перший план виходять вміння критично мислити, здатність до взаємодії та комунікації, творчий підхід до справи [1], «коли люди зможуть легко отримувати точну та перевірену інформацію в Інтернеті – своєю рідною мовою та в необмеженій кількості, у країнах, що досі перебували в культурній ізоляції, - настане ера критичного мислення [2, с. 40].

Становлення й розвиток критичного мислення людини здійснюється через різноманітні форми та навчальні дисципліни в освітньому процесі, а також через практичні форми діяльності. На сьогодні розроблено чимало різних методик, які спрямовані на розвиток критичного мислення учня/студента (дивись [3], [4], [5], [6] і т. і.) Спираючись на роботу М. Адлера «Як читати книги» та правила дебатів за форматом К. Поппера автором даної публікації було розроблено специфічну форму дебатів, яка передбачає читання певних книг (визначається організаторами дебютного турніру), для розвитку критичного мислення у студентів ВНТУ в позанавчальний час.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЕБАТИ. Структура та правила гри

Змагаються дві команди. Завдання яких довести суддям, що саме книги, які пропонує їхня команда, заслуговують більше бути прочитаними.

Гра складається з двох раундів:

1 раунд – «Знання тексту» (де представник оргкомітету задає 10 запитань по двох обов'язкових книгах, що заявлені на гру)

2 раунд – «Дебати» (складається з виступів трьох гравців кожної з команд, часу на запитання після виступів гравців №1 та №2 кожної з команд

Послідовність виступів:

Гравець №1 команди А (5хв) – Запитання з боку команди В (3хв)

Гравець №1 команди В (5хв) – Запитання з боку команди А (3хв)

Гравець №2 команди А (5хв) – Запитання з боку команди В (3хв)

Гравець №2 команди В (5хв) – Запитання з боку команди А (3хв)

Гравець №3 команди А (5хв)

Гравець №3 команди В (5хв)

Ключові пункти, які мають бути відображенні у виступі команди

- Актуальність твору для сьогодення
- Які сучасні проблеми висвітлюються в творі, які рішення цих проблем пропонуються
- Цитати (не менше трьох), які найбільш яскраво презентують твір
- У чому переваги цього твору над іншим: ідейні, мовні, сюжетні.

- Розкриття внутрішнього світу героїв, новизна (теми, образів і т.п.)

Ролі гравців:

Гравець №1 Виступає з промовою по книзі, яка випала команді згідно жеребу, час виступу – 5 хв.

Гравець №2 Виступає з промовою по книзі, яку вибрала сама команда, час виступу – 5 хв.

Гравець №3 Виступає з промовою-узагальненням. Наголошує на перевагах своєї команди, нагадує ключові аргументи, необхідні цитати, вказує на слабких місцях у промовах опонентів. Час виступу 5 хв.

Гравець №4 (якщо є у команді) Відповідає на запитання, разом з іншими гравцями своєї команди, раунду «Знання тексту». Може задавати запитання гравцям команди-опонента або відповідати на їхні запитання.

Схема аналізу літературно-художнього твору

Тематика

Визначити тему й ідею / головну думку / даного твору; проблеми, порушені в ньому; пафос, з яким твір написано;

Тема - це те, про що йде мова у творі, основна проблема, поставлена і розглянута автором у творі, яка об'єднує зміст у єдине ціле, це ті типові явища і події реального життя, які відображені у творі. Чи співзвучна тема з основними питаннями свого часу? Чи пов'язано з темою назву?

Кожне явище життя - це окрема тема; сукупність тем - тематика твору.

Проблематика

Тема - це та сторона життя, яка особливо цікавить письменника. Одна і та ж тема може послужити основою для постановки різних проблем (тема кріпосного права - проблема внутрішньої несвободи кріпака, проблема взаємного розбещення, нівечення і кріпаків, і кріпосників, проблема соціальної несправедливості і т.п.). Проблематика - перелік проблем, порушених у творі. (Вони можуть носити додатковий характер і підпорядковуватися головній проблемі.)

Ідейна спрямованість твору і його емоційний пафос

З'ясувати авторське ставлення до теми, ідей і героїв твору

Ідея - що хотів сказати автор; рішення письменником головної проблеми або вказівка шляху, яким вона може вирішуватися. (Ідейний зміст - вирішення всіх проблем - головної і додаткових - або вказівка на можливий шлях вирішення.)

Пафос - емоційно-оціночне ставлення письменника до того, що розповідається, що відрізняється великою силою почуттів (стверджує, заперечує, що виправдує, хто підноситься і т.п.).

Центральні персонажі

Сюжет і особливості будови конфлікту

Сюжет - те, що відбувається у творі; система основних подій і конфліктів.

1) сюжет - головний конфлікт твору; фабула - ряд подій, в яких він виражається;

2) сюжет - художній порядок подій; фабула - природний порядок подій

Конфлікт - зіткнення характерів і обставин, поглядів і принципів життя, покладене в основу дії. Конфлікт може відбуватися між особистістю і суспільством, між персонажами. У свідомості героя може бути явним і прихованим. Елементи сюжету відбивають ступені розвитку конфлікту;

Мова твору (авторський опис, розповідь, відступи, міркування).

Мова персонажів - виразна чи ні, яка виступає як засіб типізації; індивідуальні особливості мови; розкриває характер і допомагає зрозуміти ставлення автора.

Мова оповідача - оцінка подій та їх учасників

Своєрідність використання загальнонародної мови (активність включення синонімів, антонімів, омонімів, архаїзмів, неологізмів, діалектизмів, варваризмів, професіоналізмів).

Поєднання правил читання книг Мортімера Адлера з дебатним форматом дозволяє додати в засвоєнні відповідного книжкового матеріалу емоційності, що дуже важливо при отриманні нових знань та вмій, а відтак кращому опануванню навиків критичного мислення. Дебати передбачають практичне застосування відповідних характеристик критичного

мислення, з початку під час читання книг по яких відбуваються дебати, а потім під час самої гри. Важливою складовою гри є задавання запитань опонентам, оскільки вдало сформульоване питання сприяє виявленню слабкосте й в позиції супротивника, але для цього спочатку необхідно вивчити цю позицію, а це привчає студента до належного ставлення до інформації та того як вона подається, що є невід'ємною частиною критичного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. http://erazvitie.org/article/navyki_xxi_veka_novaja_realnost
2. Шмідт Ерік, Коен Джаред. Новий цифровий світ / Переклала з англ. Ганна Лелів. – Львів : Літопис, 2015. – 368 с.
3. Алан Кроуфорд, Е. Венди Саул, Самуел Метьюз, Джеймс Макінстер. Технології розвитку критичного мислення учнів / за заг. ред. Олени Пометун. – Київ : Плеяди, 2006. – 220 с.
4. Тягло О.В. Критичне мислення / О. В. Тягло. – Харків : Основа, 2008. – 189 с.
5. Халперн Дайана. Психологія критическогомышления. - Санкт-Петербург: Питер, 2000. – 705 с.
6. Загашев И.О., Заир-бек С.И. Критическое мышление: технология развития.- Спб: Изд-во «Альянс «Дельта», 2003.- 284с.
7. Адлер М. Как читать книги. Руководство по чтению великих произведений. – М.:ООО «Манн, Иванов и Фербер», 2017. – 400 с.

Теклюк Анатолій Іванович – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, директор Головного центру виховної роботи ВНТУ, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail gcvr216@gmail.com

Anatoliy I. Teklyuk – Candidate of Philosophy, Associate Professor, Department of Philosophy and Humanities, Director of the Main Center for Educational Work VNTU, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail gcvr216@gmail.com